

Pro Lukio ry:n kirjallinen lausunto valtion talousarvioehdotuksesta vuodelle 2025

Pro Lukio ry kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto vuoden 2025 talousarvioesitys opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan (erityisesti luku 29.20) osalta.

Lukiokoulutuksen tavoitteena on tarjota opiskelijoille laaja-alaista yleissivistystä, joka valmistaa heitä jatko-opintoihin, työelämään ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Lukiokoulutus kehittää opiskelijoiden tiedollisia, taidollisia ja sosiaalisia valmiuksia sekä tukee heidän henkilökohtaista kasvuaan ja hyvinvointiaan. Lisäksi lukiokoulutus edistää kansallisen koulutustason nostamista, elinikäistä oppimista ja antaa valmiuksia kohdata tulevaisuuden haasteita.

Pro lukio haluaa painottaa erityisesti nuorten tulevaisuususkon ja toivon kasvattamista. Olemassa olevan tutkimustiedon valossa oppimistilanteissa tapahtuvat kohtaamiset ja oikeansuuntaiset pedagogiset menetelmät tukevat opiskelijoiden oppimista, minäkuvan myönteistä kehittymistä ja resilienssiä sekä näin ollen myös hyvinvointia. Toisaalta taas tiedetään, että hyvinvointi tukee opiskelijan oppimista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti opiskelijoiden kuulemisen oppimisen tuen kehittämiseen liittyen loppuvuodesta 2023 (vastauksia yht. 6553, joista 4005 lukiolaisilta). Kuulemisen pohjalta hallituksen esitysluonnokseen on kirjattu: ”Opiskelijat kokivat, että parhaiten oppimista ja hyvinvointia tukisi se, että opiskelijoiden mielenterveyttä ja jaksamista tuetaan.”

Opiskelijoiden mukaan ”tärkein tekijä motivaation nostamiseen olisi opiskelijan uskon ja luottamuksen ylläpitäminen tulevaisuuteen”.

Lukiokoulutuksen kipupisteet

Liikunnan puute

Huomionarvoista on, että vain 20 prosenttia lukiolaisista liikkuu riittävästi, mikä vaikuttaa negatiivisesti heidän hyvinvointiinsa ja oppimistuloksiinsa.

Opiskelijoiden hyvinvointi

Opiskelijoiden mielenterveyspalvelujen saatavuus ja yleinen hyvinvointi ovat keskeisiä huolenaiheita. Hyvinvointia tukevia palveluita ei ole riittävästi saatavilla, mikä heikentää opiskelijoiden mahdollisuuksia menestyä opinnoissaan.

Tasa-arvon edistäminen

Kaikilla opiskelijoilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia menestyä opinnoissaan riippumatta heidän taustastaan tai asuinpaikastaan. Tämä johtaa eriarvoisuuteen oppimistuloksissa ja opiskelijoiden tulevaisuudennäkymissä. Tässä yhteydessä on syytä huomioida Suomessa oleva demografinen kehitys, joka on eri alueilla keskenään päinvastaista: kasvualueilla opiskelijoiden määrä ja taustojen erilaisuus lisääntyy muun muassa kasvavan maahanmuuton vuoksi ja toisaalta taas syrjäseuduilla opetuksen saavutettavuuden ylläpito vaikeutuu väestön ikääntyessä ja lasten sekä nuorten määrän vähentyessä.

Resurssien riittävyys

Vaikka painopiste on laadukkaassa opetuksessa sekä opettajien koulutuksessa, resurssien riittävyys on jatkuva haaste. Opettajien koulutukseen ja opetuksen laadun ylläpitämiseen tarvittavat resurssit eivät aina ole riittäviä vastaamaan ajassa oleviin hyvinvoinnin ja oppimisen haasteisiin.

Opiskelun tuen tarpeen kasvu

Opiskelijoiden osaamistason, kuten myös hyvin- ja huonovointisuuden ääripäät ovat erkaantuneet entisestään toisistaan. Tämä lisää opiskelijoiden erilaisen tuen tarvetta, josta joskus on myös vaikeata tunnistaa, onko kyse oppimisvaikeuksista, kielen osaamisen puutteellisuudesta vai opiskelijan taustasta.

Monenlaista tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä on lisääntynyt voimakkaasti ja tulee lisääntymään myös jatkossa. Jotta tuki pystytään ajoissa tunnistamaan ja kohdentamaan oikein, tarvitaan resursseja kaikkien oppilaitoksessa työskentelevien panoksen mahdollistamiseksi.

Luku- ja kirjoitustaidon suuret erot perusopetuksen jälkeen

Pro Lukiota huolestuttaa erityisesti havainto luku- ja kirjoitustaidon heikosta tasosta. Havainnot lukioon päässeitten heikentyneestä luku- ja kirjoitustaidon osaamisesta ovat lisääntyneet ympäri Suomen.

Havainnot koskevat sekä suomalaistaustaisia että maahanmuuttajataustaisia nuoria. Alueilla, joissa lukiolaisten määrä kasvaa, ongelmia ilmenee enemmän. Taitojen puutteet vaikuttavat kaikkien oppiaineitten oppimiseen. Jotta taidot saadaan ylioppilastutkinnon suorittamiseen vaadittavalle tasolle, tämä tarkoittaa lukiokoulutuksen järjestäjälle erillisten resurssien osoittamista opetukseen.

Yhteistyö työelämän ja korkeakoulujen kanssa

Yhteistyötä yritysten ja muiden työelämän toimijoiden kanssa ei ole riittävästi, mikä heikentää opiskelijoiden mahdollisuuksia saada ajantasaista tietoa ja kokemusta työmarkkinoista ja -mahdollisuuksista. Korkeakouluyhteistyö riippuu edelleen oppilaitoksen sijainnista ja yksittäisten toimijoiden aktiivisuudesta.

Myös laaja-alaisissa LOPS:n sisällöissä (monitieteinen ja luova osaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen, eettisyys- ja ympäristöosaaminen, globaali- ja kulttuuriosaaminen) vaikuttaa olevan tilanne, jossa lukiot ovat kovin erilaisessa vaiheessa. Tämä vaikuttaa lukiolaisten kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja aiheuttaa epätasa-arvoa saada valmiuksia elämää varten.

Lukiokoulutuksen painopisteet

Pro Lukio ry haluaa nostaa lukiokoulutuksen painopisteiksi seuraavat osa-alueet:

- **Vahvuuspedagogiikka-ajattelun kehittäminen: Opettajien ja kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ammattilaisten ajattelussa tulisi saada aikaan muutos, jotta opiskelijoiden tulevaisuususkoo saataisiin vahvistettua.**
 - Arvostava kohtaaminen, hyvän huomaaminen, toisten ja omien vahvuuksien tunnistaminen kasvattavat tulevaisuususkoo ja resilienssiä. Tämän ajattelutavan muutokseen tulisi satsata valtakunnallisesti, jotta vaikutus olisi läpileikkaava oppilaitoksen johdosta aina opiskelijoihin saakka.
 - Opetussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaaminen saataisiin näin aidosti sisällytettyä kaikkien oppiaineitten

jokaiseen opintojaksoon, kun jokainen oppilaitoksessa työskentelevä pyrkisi kasvattamaan opiskelijoiden minäpystyvyyttä, resilienssiä ja tätä kautta tulevaisuususkoa.

- **Laadukas opetus:** Resurssit kohdennetaan opettajien koulutukseen ja opetuksen laadun ylläpitämiseen, jotta se vastaisi opiskelijoiden tarpeita lukio-opintojen aikana ja sen jälkeen.
 - Opettajankoulutusta tulisi uudistaa siten, että nuorilla opettajilla olisi realistisempi käsitys lukio-opettajan työstä sekä valmiuksia kohdata erilaisia opiskelijoita. Tämä voitaisiin ottaa esimerkiksi normaalikouluissa tehtävissä aineenopettajien opetusharjoittelujaksoissa erilliseksi painotettavaksi aihealueeksi.
 - Opettajien täydennyskoulutuksessa tulisi panostaa monipuolisten oppimisympäristöjen käyttöön etä-, verkko- ja hybridiopetuksessa.
 - Opettajia tulisi kouluttaa kielitietoiseen opetukseen, koska kielitietoinen opetus lisää opiskelijoiden välistä tasa-arvoa. Kielitietoinen opetus tarkoittaa opetustapaa, jossa kielen merkitys oppimisessa tunnustetaan ja huomioidaan kaikessa opetuksessa. Tämä lähestymistapa korostaa, että jokainen opettaja on myös kielen opettaja, riippumatta siitä, mitä ainetta hän opettaa.
- **Oppimisympäristöjen kehittäminen:** Investointeja suunnataan viisaasti tarkoituksenmukaisiin oppimisympäristöihin, jotka tukevat uusien teknologioiden hyödyntämistä ja monipuolisia opetustapoja. Erilaisten opiskelutapojen mahdollistaminen lisää saavutettavuutta.
 - Erilaisten oppimisympäristöjen käyttö mahdollistaa oppilaitosten yhteistyön, jolla voidaan puolestaan mahdollistaa opetuksen saavutettavuus koko maassa. Rahoituksessa olisi tärkeää kannustaa yhteistyön kehittämiseen.
 - Oppimateriaaleissa on huomioitava erilaiset oppijat sekä erilaiset opetusmenetelmät, jolloin materiaalina voi olla myös kynä ja paperi sekä fyysiset kirjat.
- **Opiskelijoiden hyvinvointi:** Opiskelijoiden hyvinvointi- ja mielenterveyspalvelujen saatavuus asetetaan etusijalle, jotta kaikki opiskelijat voivat menestyä opinnoissaan parhaalla mahdollisella tavalla. Oppilaitoksissa on panostettava yhteisölliseen ennaltaehkäisevään opiskeluhuoltoon, mikä tarkoittaa sitä, että sekä opiskeluhuollon että opettajien resursseja tulee voida kohdentaa tähän.
 - Opiskelijoiden liikkumisen edistämiseksi tarvitaan liikuntamahdollisuuksien lisäämistä esimerkiksi erilaisia liikunnan ammattilaisia hyödyntämällä sekä opettajia ja muuta henkilökuntaa kouluttamalla.
- **Tasa-arvon edistäminen:** Pyritään varmistamaan, että kaikilla opiskelijoilla on yhtäläiset mahdollisuudet menestyä riippumatta heidän taustastaan tai asuinpaikastaan. Segregaatiokehityksen pysäyttämiseen on panostettava resursseja muun muassa suomen tai ruotsin kielen opetuksessa sekä huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä.
- **Luku- ja kirjoitustaidon tason parantaminen:** Lukiolaisille järjestetään matalalla kynnyksellä opetuskielen tuettua opetusta ja opiskelua kaikissa oppiaineissa. Lukutaitoa kehitetään myös omassa äidinkielessä, mikäli opiskelijan äidinkieli on muu kuin opetuskieli. Maahanmuuttajien sekä monikielisen väestön eheän koulutuspolun turvaaminen edellyttää riittäviä resursseja mm. S2-opetukseen sekä tukeen ja ohjaukseen.
 - Resurssien salliessa lukio voisi teettää kaikille aloittaville lukiolaisille luku- ja kirjoitustaidon tasotestin. Näin jo toimitaankin joissain lukioissa, joissa on alhaisempi sisäänpääsykeskiarvo.
- **Yhteistyö työelämän kanssa:** Lisätään yhteistyötä yritysten ja muiden työelämän toimijoiden kanssa, jotta opiskelijoilla on mahdollisuus saada ajantasaista tietoa ja kokemusta oman

alansa työmarkkinoista ja -mahdollisuuksista. Yrittäjyyskasvatusta sekä talousosaamista on vahvennettava lukioissa.

- **Korkeakouluyhteistyön mahdollistamiseksi olisi hyvä kehittää digitaalinen alusta, jonka kautta erilaiset yhteistyön muodot tulisivat kaikille näkyviksi ja saavutettaviksi.**

Näillä painopisteillä pyritään vastaamaan sekä nykyisiin että tulevaisuuden haasteisiin ja varmistamaan, että lukiokoulutus Suomessa saavuttaa tavoitteensa opiskelijoiden polun mahdollistajana kohti korkea-asteen opintoja.

Lukiokoulutuksen toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet valtion talousarvioehdotuksessa

Kappaleessa 29.20 sivulla 406 mainituista toiminnallisista tavoitteista Pro Lukio ry katsoo edellä mainituin painopistein saavutettavan.

Englanninkielisen YO-tutkinnon mahdollistaminen tulee koskemaan pientä tarkkaan rajattua joukkoa. Pro Lukio ry näkee uudistuksen kuitenkin olevan merkittävä juuri kasvualueille saapuville englannin kieltä taitaville opiskelijoille.

On kuitenkin muistettava, että Suomessa asuu jo nyt ja Suomeen tulee muuttamaan enimmäkseen väestöä, jolta puuttuu lukio-opintoihin vaadittava suomen, ruotsin, saamen tai englannin kielen taito. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää resursoida vahvasti tämän opiskelijajoukon suomen tai ruotsin kielen tehostettuun kielenopetukseen, koska se takaa myös paremman kotoutumisen sekä sen, että lukion ulkopuolelle ei jää opiskelijoita, joilla olisi lukioon riittävät opiskeluvalmiudet.

Yhden taito- ja taideaineen kokeen suorittaminen osana ylioppilastutkintoa tukee Pro Lukion näkökulmasta opiskelijan laaja-alaisemman kompetenssin kokemusta, joka taas kasvattaa minäpystyvyyttä ja luovuutta. Pro Lukio ehdottaakin, että urheilun, musiikin ja kuvataiteen erityistehtävälukioissa olevaa osaamista käytettäisiin ennakotehtävän, varsinaisen kokeen sekä näiden arvioinnin kehittämisessä.

Resurssien riittävyys vuoden 2025 talousarviossa edellä mainittuihin painopisteisiin

Ottaen huomioon aina vain kiihtyvä ympäröivän maailman muutos ja opiskelijoiden hyvinvoinnin sekä osaamistason ääripäitten erkaneminen Pro Lukio katsoo, että lukiokoulutuksen rahoituksessa koulutuksen järjestäjän rahoitusosuus tulee olemaan suurempi kuin TAE:ssa mainittu 51,59 % johtuen rahoituslain 23 b §:stä, jolla valtio leikkaa lukiokoulutuksen rahoitusta vuosittain yli sata miljoonaa euroa vähentämällä 996,13 €/opiskelija keskimääräisestä yksikkö hinnasta. Koulutuksen järjestäjän rahoitusosuus on näin ollen todellisuudessa vielä korkeampi, koska lukiokoulutuksen järjestäjät kantavat vastuuta lukiokoulutuksen laadusta ja saavutettavuudesta kompensoimalla valtion rahoitusleikkausta.